

Sygn. akt I C 966/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2013 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący **SSR (del.) Ewa Ligoń - Krawczyk**

Protokolant stażysta Monika Śpionek

po rozpoznaniu w dniu 4 czerwca 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa R. C.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Gospodarki i Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

o odszkodowanie

I. zasądza od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Gospodarki i Ministra

Rolnictwa i Rozwoju Wsi na rzecz R.C.kwotę 565.265 (pięćset sześćdziesiąt pięć tysięcy dwieście sześćdziesiąt pięć) złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 czerwca 2013 roku do dnia zapłaty,

II. w pozostałym zakresie oddala powództwo,

III. zasądza od R. C. na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Gospodarki i Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi kwotę 841,70 (osiemset czterdzieści jeden i 70/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu,

IV. zasądza od R. C. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej kwotę 856,52 (osiemset pięćdziesiąt sześć i 52/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,

V. nakazuje ściągnąć z zasądzonych w pkt I roszczenia od R. C. na rzecz Skarbu Państwa – Kasa Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 30.784 (trzydzieści tysięcy siedemset osiemdziesiąt cztery) złote tytułem części nieuiszczonej opłaty od pozwu.

Sygn. akt I C 966/08

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 8 października 2008 roku powódka R. C.wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Gospodarki kwoty 1.278.000 złotych, w tym 750.00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty z tytułu odszkodowania za bezprawne zajęcie przedsiębiorstwa – (...)– C. L.m. P.ul. (...)woj. (...). Jednocześnie powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego kwoty 528.000 złotych z tytułu odszkodowania za utracone korzyści wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Wnosząc pozew powódka zwróciła się do sądu o zwolnienie jej z kosztów sądowych. (pozew k. 3 – 55 akt sprawy) W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, iż jest jedynym spadkobiercą po byłym właścicielu przejętego przedsiębiorstwa. Powódka wskazała, iż decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 listopada 2005 roku stwierdzono nieważność zarządzenia Ministra Skupu z dnia 1955 roku ustanawiającego

zarząd państwowy nad przedsiębiorstwem (...)położonym w miejscowości P.. Natomiast ostateczną decyzją z dnia 20 sierpnia 2007 roku Minister Gospodarki utrzymał decyzję z dnia 3 kwietnia 2007 roku stwierdzającą nieważność orzeczenia Przewodniczącego Komitetu (...)z dnia 4 sierpnia 1962 roku w sprawie stwierdzenia przejścia na własność Skarbu Państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa. Powódka wystąpiła do Ministerstwa Gospodarki o przyznanie odszkodowania w trybie art. 160 kpa, ale wniosek ten został zwrócony uznając się niewłaściwym i wskazując drogę sądową. Powódka domaga się odszkodowania obejmującego wartość utraconego przedsiębiorstwa oraz wartość utraconych korzyści jakie mogłaby powódka osiągnąć w okresie od 17 października 1997 roku do dnia wniesienia pozwu. Jako podstawę żądania pozwu powódka wskazała art. 417¹ § 2 kc. Powódka twierdziła ponad to, iż (...)był czynny, wykonywał usługi, a właściciel inwestował w jego rozwój. Zdaniem powódki wartość (...) należy określić z uwzględnieniem tego, że było to zorganizowane przedsiębiorstwo w oparciu o składniki majątkowe stanowiące własność przedsiębiorcy, prowadzone przy pomocy pracowników i zaangażowaniu własnym przedsiębiorcy, mające wyrobioną przez lata na rynku markę.

Postanowieniem z dnia 23 października 2008 roku powódka została zwolniona od ponoszenia kosztów sądowych ponad kwotę 5.000 złotych opłaty sądowej. (k. 56 – 57 akt sprawy)

W odpowiedzi na pozew pismem z dnia 24 lutego 2009 roku pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu. Pozwany kwestionował pozew co do zasady jak i jego wysokości, twierdząc przy tym, iż powódka nie wskazała z którą decyzją wiąże powstanie szkody. Pozwany twierdził, iż w związku ze stwierdzeniem nieważności powyższych decyzji, własność nieruchomości z zabudowaniami powróciła do powódki, albowiem istnieje możliwość odbioru przez powódkę przedmiotowej nieruchomości w naturze. Pozwany twierdził, iż powódka nie wykazała przesłanek odpowiedzialności z art. 417¹ kc. Zdaniem pozwanego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego jak i Trybunału Konstytucyjnego brak jest podstaw do zasądzenia utraconych korzyści, które powódka mogłaby uzyskać gdyby nie zarząd przymusowy Skarbu Państwa. Pozwany podniósł również zarzut przedawnienia roszczeń powołując się na treść art. 442¹§ 1 kpc. (odpowiedź na pozew k. 67 – 74 akt sprawy)

W piśmie procesowym z dnia 25 maja 2009 roku pełnomocnik powódki odniósł się do zarzutów pozwanego. (pismo k. 76 – 80 akt sprawy)

W piśmie procesowym z dnia 16 czerwca 2009 roku pozwany odnosząc się do pisma pełnomocnika powódki z dnia 25 maja 2009 roku podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie i wniósł o uchylenie postanowienia o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego. (pismo k. 90 – 94 akt sprawy)

W piśmie procesowym z dnia 22 lipca 2009 roku pełnomocnik powódki wniósł o ustalenie, iż pozwany Skarb Państwa reprezentuje obok Ministra Gospodarki, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako następcą Ministra Skupu, który zarządzeniem z dnia 8 kwietnia 1955 roku ustanowił przymusowy zarząd przedsiębiorstwa. Jednocześnie pełnomocnik podniósł, iż nie jest możliwe odzyskanie własności przedsiębiorstwa bowiem od wielu lat ono nie funkcjonuje, ruchomości zostały zużyte, zbyte bądź uległy zniszczeniu. Właścicielem nieruchomości są osoby trzecie. Tym samym przedsiębiorstwo to nie istnieje.

Na terminie rozprawy w dniu 26 stycznia 2011 roku pełnomocnik powódki wniósł o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kwoty 1.264.695 złotych tytułem szkody wyrządzonej bezprawną decyzją nacjonalizacyjną w tym kwoty 864.692 złote i kwoty 402.000 złotych tytułem utraconych korzyści liczonych od dnia 17 października 1997 roku do 26 stycznia 2011 roku. (protokół k. 286 akt sprawy)

W piśmie procesowym z dnia 7 grudnia 2011 roku pełnomocnik powódki wniósł o zasądzenie wartości utraconego przedsiębiorstwa przy uwzględnieniu podatku VAT. (pismo k. 362 – 363 akt sprawy)

Na terminie rozprawy w dniu 4 czerwca 2013 roku strony podtrzymały dotychczasowe stanowiska w sprawie. Sąd ustalił, iż Skarb Państwa obok Ministra Gospodarki reprezentuje Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. (protokół k. 599 – 602 akt sprawy)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Właścicielem przedsiębiorstwa pn. (...) położonego we wsi P.przy ul. (...), gromada P., powiat (...)wraz z zabudowaną nieruchomością na której przedsiębiorstwo to było zorganizowane był L. C.. (okoliczność bezsporna)

Zarządzeniem Ministra (...)nr (...)z dnia 8 kwietnia 1955 roku wydanym na podstawie dekretu naczelnika Państwa z dnia 16 grudnia 1918 roku w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. Nr 21, poz. 67) nad (...)położonym w miejscowości P., ul. (...), woj. (...)stanowiącym własność L. C.ustanowiono przymusowy zarząd państwowy powierzając go (...)we W.. (okoliczność bezsporna, akta administracyjne) Objęcie poszczególnych składników przedsiębiorstwa nastąpiło protokołem z przebiegu czynności związanych z wprowadzeniem zarządcy państwowego z dnia 20 kwietnia 1955 roku. (protokół k. 100 – 111) W skład (...)wchodziła działka gruntu o powierzchni 800 m² na której posadowiony był budynek (...), przybudówka przy (...), budynek (...), magazyn konsygnacyjny ustęp. W kasie była gotówka, na ternie znajdowały się zboża i produkty zbożowe, maszyny i urządzenia techniczne, narzędzia stanowiące wyposażenie(...)oraz wyposażenie biura. (protokół k. 295 – 283 akt administracyjnych, k. 100 – 111 akt sprawy)

Decyzją Przewodniczącego (...) z dnia 4 sierpnia 1962 roku wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 lutego 1958 roku o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym stwierdzono przejście na własność Państwa tego przedsiębiorstwa. (okoliczność bezsporna)

Decyzją z dnia 6 grudnia 1971 roku Wydział (...)w R.nakazano (...)Inspektoratowi (...)w R.przekazanie(...)w P.działki o powierzchni 0,05 ha położonej we wsi P.karta mapy(...) nr działki (...). (k. 136 akt administracyjnych) W dniu 4 stycznia 1978 roku Urząd Gminy w P.złożył wniosek o dokonaniu zmiany w księdze wieczystej KW nr (...)zgodnie z ww. decyzją. (wniosek k. 735 akt administracyjnych)

Protokołem zdawczo – odbiorczym z dnia 31 grudnia 1971 roku (...)w P.przekazała (...)” w P.(...) wraz z urządzeniami i przybudówką to jest motorownię z garażem i magazynem, położone w P.przy ul. (...). (protokół k. 134 – 123 akt sprawy)

L. C.był właścicielem działek (...)i (...). Działkę nr (...)o powierzchni 5.700 m² wraz z budynkami biurowymi z częścią magazynową i magazyn konsygnacyjny, które zostały przyłączone do tej działki po wytyczeniu działki nr (...)właściciel L. C.zbył w 1973 roku, a działkę nr (...)o powierzchni 3.200 m² w 1976 roku. (akty notarialne k. 488 – 491v akt sprawy, okoliczność bezsporna)

Postanowieniem z dnia 20 października 1995 roku R. C. nabyła w całości spadek po zmarłym w dniu 24 marca 1994 roku mężu L. C.. (postanowienie k. 51 akt sprawy)

Decyzją z dnia 10 listopada 2005 roku Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził nieważność zarządzenia Ministra (...)nr (...)z dnia 8 kwietnia 1955 roku ustanawiającego przymusowy zarząd państwowy nad w/w przedsiębiorstwem. (decyzja k. 45 – 48 akt sprawy)

Decyzją z dnia 3 kwietnia 2007 roku znak (...)Minister Gospodarki stwierdził nieważność orzeczenia (...)z dnia 4 sierpnia 1962 roku znak: (...)w sprawie stwierdzenia przejścia na własność Państwa przedsiębiorstwa: (...) – C. L.m. P., ul. (...), woj. B.. (decyzja k. 31 – 44 akt sprawy)

Decyzją z dnia 20 sierpnia 2007 roku znak (...)Minister Gospodarki utrzymał w mocy decyzję z dnia 3 kwietnia 2007 roku znak: (...). (decyzja k. 8 – 25 akt sprawy)

Postanowieniem z dnia 4 marca 2008 roku znak (...)Minister Gospodarki utrzymał w mocy postanowienie z dnia 27 grudnia 2007 roku znak: (...)w sprawie zwrotu R. C.podania z dnia 17 listopada 2007 roku o odszkodowanie za szkodę poniesioną w następstwie niezgodnego z prawem upaństwowienia przedsiębiorstwa pod nazwą (...)własność C. L., m. P., ul. (...), woj.(...). (postanowienie k. 26 – 30 akt sprawy)

Wskutek czynności prawnych dokonanych wobec przedsiębiorstwa po jego przejęciu przez Skarb Państwa na własność aktualnym właścicielem nieruchomości, na której posadowiony był młyn są osoby trzecie. (okoliczność bezsporna)

Wartość rynkowa przedsiębiorstwa – (...)– według jego stanu na dzień 8 kwietnia 1955 roku oraz cen aktualnych obejmując nieruchomość gruntową wraz z budynkami to jest budynkiem młyna z przybudówką i ustęp wynosi 183.800 złotych (opinia biegłego M. B.k. 411 – 429 akt sprawy), a wartość maszyn i urządzeń, narzędzi i wyposażenie biura oraz pasów transmisyjnych wymienionych w protokole zdawczo – odbiorczym z 1955 roku wynosi łącznie 381.465 złotych. (opinia uzupełniająca biegłego E.M. N.k. 545 – 558 akt sprawy)

Stan faktyczny ustalony przez Sąd w niniejszej sprawie był pomiędzy stronami niesporny co do przysługiwania poprzednikom prawnym powódki prawa współwłasności przedsiębiorstwa (...)w P., wydania orzeczeń nacjonalizacyjnych, których nieważność następnie stwierdzono, następstwa prawnego powodów po dawnym współwłaścicielu (...). Sporna była kwestia istnienia roszczenia odszkodowawczego w sytuacji stwierdzenia nieważności orzeczeń nacjonalizacyjnych. W tym zakresie pozwany lansował tezę o powrocie prawa własności do powodów a w związku z tym o braku szkody po ich stronie, którą wywołałyby akty nacjonalizacyjne. Ponadto pozwany podniósł zarzut przedawnienia ewentualnych roszczeń powodów opierając go na treści art. 442¹ § 1 k.c., a wreszcie zakwestionował wysokość odszkodowania należnego powodce, w tym co do zasady roszczenie o utracone korzyści.

Ustalając stan faktyczny sąd oparł się na dokumentach urzędowych i prywatnych których wiarygodności strony nie kwestionowały tym bardziej brak było podstaw do jej kwestionowania przez sąd. Dowody z dokumentów - w przeważającej mierze decyzje administracyjne oraz postanowienie spadkowe, korzystając z materialnej mocy dowodowej wynikającej z treści art. 244 k.p.c., stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Dowód z protokołu zdawczo odbiorczego, na podstawie którego ustalony został zespół składników mienia ruchomego powodowego przedsiębiorstwa nie był przez strony kwestionowany, dlatego Sąd uznał jego moc dowodową i przydał walor wiarygodności.

Ustalając wysokość należnego powodce odszkodowania sąd oparł się na opiniach biegłych.

Postanowieniem z dnia 8 czerwca 2009 roku sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości na okoliczność ustalenia wartości przejętego przedsiębiorstwa jako zorganizowanej całości gospodarczej według stanu na dzień jego przejęcia czyli dnia 8 kwietnia 1955 roku w zarząd i według cen na dzień sporządzenia opinii oraz celem ustalenia wartości utraconych korzyści jakie przyniosłoby przedsiębiorstwo od dnia 17 października 1997 roku do dnia wydania opinii. (postanowienie k. 89 akt sprawy) W piśmie z dnia 16 czerwca 2009 roku pozwany wnosił o uchylenie przedmiotowego postanowienia dowodowego twierdząc, iż sporządzona przez biegłego opinia zgodnie ze sformułowaną tezą będzie nieprzydatna dla rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu. Ponad to pozwany twierdził, iż sąd uwzględnił wniosek dowodowy pomimo nie sprecyzowania przez stronę powodową jakiej specjalności biegły powinien sporządzić opinię, a z uwagi na reprezentowanie powódki przez pełnomocników profesjonalnych brak było podstaw do dopuszczenia dowodu z opinii biegłego z urzędu. Zdaniem sądu zarzut ten był chybiony bowiem pełnomocnik powódki sprecyzował tezę dowodową a brak wskazania specjalności biegłego w tej sytuacji nie dawała podstawy do oddalenia tego wniosku.

Ustalając wartość przejętego przedsiębiorstwa sąd oparł się na opinii biegłego E.N. z grudnia 2009 roku i opinii uzupełniającej uaktualniającej opinię z grudnia 2009 roku to jest opinii kwietnia 2013 roku. (opinia biegłego k. 149 – 192, k. 545 - 558 akt sprawy) Zdaniem sądu w opiniach tych biegły w sposób rzetelny, logiczny i rzeczowy wyjaśnił metodologię odtworzeniową przyjętą przy wycenie wartości rynkowej przedsiębiorstwa młyńskiego. Opinie te nie zawierają luk w rozumowaniu nie dających się uzasadnić logicznie, a wszystkie założenia konieczne z punktu widzenia dokonania prawidłowych ustaleń, mają zakotwiczenie w dokumentach zawartych w aktach sprawy bądź dołączonych do nich aktach administracyjnych.

Biegły w pierwotnej opinii oszacował wartość budynków (...), wyposażenia (...) to jest maszyn i urządzeń, wartość pasywów, narzędzi i wyposażenia biura. W opinii tej zgodnie z poleceniem sądu ustalił wartość utraconych korzyści.

Opinię biegłego zakwestionowała strona pozwana w całości wnosząc o dopuszczenie dowodu z ustnych wyjaśnień przez biegłego. Pozwany twierdził, iż opinia została oparta na błędnej podstawie prawnej i nieprawidłowej metodologii. Twierdził również, że została wydana na podstawie dokumentów otrzymanych od strony przeciwnej, której treści strona pozwana nie знаła. W tym miejscu należy wskazać, iż dokumenty te były jedynie czytelną kopią dokumentów znajdujących się już w aktach sprawy. (pismo k. 204 – 208 akt sprawy)

Postanowieniem z dnia 26 stycznia 2011 roku, na wniosek pozwanego, który kwestionował opinię biegłego E.N., sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu wyceny przedsiębiorstw innego niż biegły E. N. jak w postanowieniu z dnia 8 czerwca 2009 roku przy uwzględnieniu zarzutów do poprzedniej opinii zgłoszonych przez pozwanego Skarb Państwa. (postanowienie k. 287 akt sprawy) W opinii z dnia 14 maja 2011 roku biegła B. W. ustaliła wartość przejętego przedsiębiorstwa w oparciu o metodę skorygowanych aktywów netto, przy czym jasno zaznaczyła, iż zastosowanie metody odtworzeniowej było jak najbardziej wskazane. Jednocześnie biegła ustaliła przy zastosowaniu powyższej metody i wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia, iż wartość przedsiębiorstwa wynosiła 612.033,49 złotych nie uwzględniając podatku VAT. (opinia biegłej B. N.k. 301 – 318 akt sprawy) Opinię tę zakwestionował pozwany twierdząc, iż w swym opracowaniu biegła nie zawarła żadnych obliczeń matematycznych, co uniemożliwia jej zweryfikowanie. Pozwany twierdził, iż przejęty majątek był przedmiotem wyceny przez biegłego P.w okresie jego nacjonalizacji tym samym wartość majątku winna być jedynie przeszacowana w oparciu o wskaźniki GUS a nie urealniana przy zastosowaniu wskaźnika przeciętnego wynagrodzenia. Ustosunkowując się do tych zarzutów biegła podniosła między innymi, iż zastosowanie wskaźników GUS które przed rokiem 1990 były manipulowane, wypaczy obraz wartości przedsiębiorstwa.

W ocenie sądu przyjęta przez biegłego E. N. metoda odtworzeniowa w odniesieniu do metody skorygowanych aktywów netto przyjętej przez biegłą B. W. jest dokładniejsza i pełniej odzwierciedla wartość przejętego majątku. Tym samym sąd pominął opinię biegłej W.. W tym miejscu nie można pominąć stanowiska samej biegłej W., która w opinii głównej stwierdziła, iż metoda odtworzeniowa jest metodą dokładniejszą, chociaż w kolejnych pismach ustosunkowujących się do zarzutów stron stwierdziła, iż obie metody noszą za sobą podobne ryzyko błędu. (k. 347 akt sprawy)

Postanowieniem z dnia 11 stycznia 2013 roku sąd dopuścił dowód z uzupełniającej opinii biegłego E.N. na okoliczność uaktualnienia sporządzonej przez niego opinii z grudnia 2009 roku i wskazania aktualnych wartości ruchomości wymienionych w tej opinii w dwóch wariantach to jest w odniesieniu do wszystkich ruchomości wymienionych w tej opinii jak również z pominięciem ruchomości wymienionych w piśmie Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa z dnia 5 grudnia 2012 roku (k. 503 akt sprawy), zobowiązując jednocześnie biegłego do wskazania podstaw w oparciu, o które ustalił wartość początkową tych ruchomości w opinii z grudnia 2009 roku, tak aby była możliwa weryfikacja przyjętych wartości. (postanowienie k. 510 akt sprawy) W opinii uzupełniającej z kwietnia 2013 roku biegły ustalił, iż wartość maszyn i urządzeń, narzędzi i wyposażenie biura oraz pasów transmisyjnych wymienionych w protokole zdawczo – odbiorczym z 1955 roku wynosi łącznie 381.465 złotych, w wariantcie bez pasa transmisyjnego narzędzi i wyposażenia biura wynosiła 376.847 złotych. (opinia k. 546 – 558 akt sprawy) Zastrzeżenia do opinii zgłosiła strona pozwana w piśmie z dnia 13 maja 2013 roku. (pismo k. 580 akt sprawy) Do zastrzeżeń tych wyczerpująco odniósł się biegły w opinii uzupełniającej i w ustnych wyjaśnieniach gdzie logicznie i rzeczowo wyjaśnił między innymi, iż przy zastosowaniu wyceny maszyn i urządzeń metodą odtworzeniową jeżeli na rynku nie ma maszyny lub urządzenia tej marki i typu bierze się do porównania maszyny lub urządzenia o takich samych parametrach techniczno-eksploatacyjnych. (pismo k. 596, protokół k. 599 - 600 akt sprawy)

Na terminie rozprawy w dniu 4 czerwca 2013 roku sąd oddalił wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego niż biegły E.N., albowiem w ocenie opinii tego biegłego były rzetelnie wykonane i znajdowały oparcie w dokumentach znajdujących się w aktach sprawy i w aktach administracyjnych. Nadto sąd wziął również pod uwagę i w toku postępowania był już dopuszczony dowód z opinii innego biegłego i wnioski jak i ustalenia w tej opinii, pomimo przyjęcia innej metodologii nie odbiegały znacznie od tych przyjętych przez biegłego E.N..

Na wniosek strony powodowej (k. 366 i k. 379 akt sprawy) sąd postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2012 roku dopuścił dowód z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego na okoliczność ustalenia wartości nieruchomości wraz

z jej częściami składowymi na której znajdowało się przedsiębiorstwo (...)właściciel C. L.według stanu na dzień 8 kwietnia 1955 roku i według cen na dzień sporządzenia opinii. (postanowienie k. 401 akt sprawy)

W opinii z lipca 20102 roku biegły M. B.ustalił, iż ostatecznie wycenie podlegała działka nr (...)położna w P.przy ul. (...)o powierzchni 500 m² zabudowana budynkiem (...)i przybudowanym budynkiem motorowi z magazynem i ustępem. Wartość tej nieruchomości wynosi 183.800 złotych według stanu na dzień 8 kwietnia 1955 roku a cen z daty wyceny. (opinia biegłego k. 411 – 429 akt sprawy) Opinię tę zakwestionowała strona pozwana, podnosząc zarzut, że z zestawienia transakcji wybranych przez biegłego nie wynika jaki był stan techniczny budynków poddanych analizie w tym stopień ich zużycia. Zdaniem pozwanego wskazanie daty wybudowania obiektów wybranych do porównania nie ma znaczenia w przypadku gdy do dnia transakcji zostały poniesione znaczne nakłady. (pismo k. 445 – 447 akt sprawy) Natomiast w zarzutach do opinii strona powodowa podnosiła, iż biegły winien ustalając wartość nieruchomości brać pod uwagę jej stan z daty wskazanej w tezie dowodowej a nie uwzględniając dokumentów z 1971 roku. Ponad to zdaniem pełnomocnika biegły wyceniając budynek w którym była prowadzona działalność (...), za nieruchomości porównywalne przyjął budynki magazynowe z częścią biurową i socjalną, podczas gdy wyceniona przez biegłego nieruchomość miała inny charakter. (pismo k. 452 – 454 akt sprawy) Opinia biegłego M. B.w ocenie sądu ma dużą wartość dowodową. Biegły w sposób obiektywny, rzetelny i logiczny wyjaśnił metodologię przyjętą do wyceny wartości rynkowej nieruchomości z uwzględnieniem dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy. Pisemne wyjaśnienia biegłego (k. 477 – 478, k. 506 akt sprawy), który odniósł się do zarzutów stron są przekonujące. Słusznie między innymi biegły stwierdził, iż uzasadnione było uwzględnienie nieściśłości i niekonsekwencji w dokumentach w zakresie powierzchni przejętej nieruchomości zabudowań się na niej znajdujących, jak również przyjęcie metody odtworzeniowej. Biegły wyjaśnił również, iż różnica zużycia budynku w latach 1955 i 1958 nie ma znaczenia dla wartości wyliczonej albowiem mieści się w granicach błędu.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Powództwo zasługuje na uwzględnienie jedynie częściowo.

Podstawą formalnoprawną dochodzonego w niniejszej sprawie roszczenia jest art. 160 § 1 k.p.a. Zgodnie z jego brzmieniem stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji służy roszczenie o odszkodowanie, chyba, że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Przepis ten został uchylony przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692) z dniem 01 września 2004 roku, ale mimo zmiany regulacji i uchylenia przepisu art. 160 k.p.a., zgodnie z brzmieniem art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku, będzie on miał zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, gdyż do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem jej wejścia w życie, stosuje się przepisy dotychczasowe w brzmieniu obowiązującym do dnia jej wejścia w życie. Akty nacjonalizacyjne wydane zostały przed dniem 01 września 2004 roku, czyli przed uchyceniem art. 160 k.p.a., a to implikuje przyjęcie przez Sąd za podstawę prawną żądania zgłoszonego przez powódkę właśnie uchylone przepisy art. 160 k.p.a. Zgodnie z art. 5 ustawy z 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych ustaw /Dz. U. nr 162, poz. 1692/ wprowadzającej nowe regulacje dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone w związku z wykonywaniem władzy publicznej, zmiany nią wprowadzone nie mają zastosowania do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed wejściem w życie ustawy. W tym zakresie stosuje się bowiem przepisy art. 417, 419, 420, 420¹ k.c. oraz art. 153, 160, 161 § 5 k.p.a. w brzmieniu dotychczasowym (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 07 lipca 2005 r., IV CK 52/05). Ostatecznie kwestię tę przesądził Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu z dnia 31 marca 2011 roku wskazując, że do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 01 września 2004 roku, której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a., a zatem z pominięciem administracyjnego trybu dochodzenia odszkodowania (III CZP 112/10, OSNC 2011/7-8/75).

Zgodnie z brzmieniem art. 160 § 2 k.p.a. do odszkodowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, z wyłączeniem art. 418 tego kodeksu.

Przesłankami odpowiedzialności odszkodowawczej jest powstanie szkody oraz istnienie normalnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a zdarzeniem, które ją wywołało. Punktem wyjścia przy badaniu istnienia normalnego związku przyczynowego jest ustalenie, czy fakt wskazany jako przyczyna szkody stanowi *conditio sine qua non* jej wystąpienia, tj. czy szkoda nastąpiłaby również wtedy, gdyby nie doszło do wydania decyzji niezgodnej z prawem oraz czy zaistniała szkoda jest normalnym następstwem zdarzenia wskazanego jako jej przyczyna. W kontekście niniejszej sprawy wskazać należy, iż jeśliby nie doszło do wydania pierwszej z unieważnionych decyzji - zarządzenia z dnia 8 kwietnia 1955 roku, powódka (jej poprzednik prawny) zachowałaby w tej dacie, a także po niej zarząd nad należącym do niego przedsiębiorstwem. Jeśliby natomiast nie doszło do wydania w dniu 4 sierpnia 1962 roku decyzji stwierdzającej przejście na własność Państwa przedmiotowego przedsiębiorstwa, pozostawałaby on w tej dacie, jak również po niej, jego właścicielem. Skutkiem decyzji z kwietnia 1955 była więc faktyczna „utrata przedsiębiorstwa”, w tym maszyn, urządzeń i materiałów, którymi Państwo mogło swobodnie dysponować, w tym zbywać je i zużywać. Zarząd państwowy w zakresie wyposażenia warsztatowego przedsiębiorstwa przejął większość istotnych uprawnień właścicielskich, a decyzja z 1962 roku była w tym zakresie jedynie dopełnieniem przejścia cywilnego (prawnorzecowego) tytułu właścicielskiego do całości, w tym nieruchomości, na rzecz Skarbu Państwa. Pomimo stwierdzenia nieważności decyzji nacjonalizacyjnych powódce nie została przywrócona odjęta uprzednio własność przedsiębiorstwa, a to wobec istnienia prawa osób trzecich do nieruchomości, na której posadowione było przedsiębiorstwo (...). Zatem skoro powódka nie „odzyskała” na skutek decyzji unieważniających orzeczenia nacjonalizacyjne przedsiębiorstwa (...), czyli utraciła przejęty na skutek wadliwych decyzji – pierwszej z 1955 roku i dopełniającej ją – drugiej z 1962 roku – majątek, to poniosła rzeczywistą szkodę, której może dochodzić przed Sądem na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 361 k.c. Szkodą, w rozumieniu prawa cywilnego, jest powstała wbrew woli poszkodowanego różnica między obecnym jego stanem majątkowym a tym stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę (tak Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 11 lipca 1957 roku, 2 CR 304/57, OSN 1958, nr III, poz. 76 oraz w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1963 roku, IH PO 31/63, OSNCP 1964, nr 7-8, poz. 128 czy też w wyroku z dnia 16 kwietnia 2002 roku w sprawie V CKN 960/00 oraz z dnia 15 listopada 2002 roku w sprawie V CKN 1325/00).

Powódce należy się zatem odszkodowanie za nieodwracalne skutki będące efektem rzeczonych decyzji tj. pozbawienia własności nieruchomości, zabudowań oraz narzędzi, maszyn i materiałów, które zostały definitywnie utracone na rzecz osób trzecich.

W tej sytuacji zgodnie z brzmieniem art. 160 § 3 k.p.a. powódce przysługuje odszkodowanie od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a.

Jak wykazano wyżej prawnie wadliwymi były: zarządzenie Ministra Skupu z dnia 8 kwietnia 1955 roku w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem (...)a także orzeczenie(...)z 4 sierpnia 1962 roku w sprawie stwierdzenia przejścia na własność Państwa tego przedsiębiorstwa. Ponieważ organy, które te decyzje wydały już nie istnieją, wobec tego odpowiedzialność odszkodowawcza obciąża następcę prawnego organów, które te prawnie wadliwe decyzje wydały, a którym jest obecnie Minister Gospodarki i Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W ocenie Sądu obydwie jednostki ponoszą współodpowiedzialność za wadliwe decyzje administracyjne swych poprzedników, ponieważ jedna decyzja odebrała zarząd majątkiem nie powodując jego definitywnej utraty, a druga – choć deklaratoryjna – ostatecznie odjęła prawo rzeczowe powodom.

W ocenie Sądu pierwszy skutek, a więc strata w majątku powodów, nastąpiła już w chwili wydania zarządzenia przez Ministra (...) z dnia 8 kwietnia 1955 roku w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad młynem poprzedników prawnych powodów, co uniemożliwiło im funkcjonowanie w granicach posiadanego prawa. To sprawia, że stan składników przedsiębiorstwa, za które obecnie powódka dochodzi odszkodowania należało ustalać na datę tego zarządzenia, a nie orzeczenia z 1962 roku, które jedynie potwierdzało istniejącą od 7 lat sytuację. Jednocześnie należało wziąć pod uwagę okoliczność, co znajduje potwierdzenie w dokumentach znajdujących się w aktach sprawy, iż właściciel L. C. utracił nieruchomość w węższym zakresie niż wynika to z protokołu zdawczo odbiorczego z 1955 roku to jest działkę o powierzchni 500 m² wraz budynkiem młyńskim i przybudówką w której znajdowała się motorownia,

garaż, magazyn i umywalnia, bowiem pozostałą część nieruchomości wraz z zabudowaniami L. C.zbył co potwierdzają umowy sprzedaży tych nieruchomości, a okoliczności tych powódka nie kwestionowała, tym samym należało przyjąć iż w tym zakresie szkody nie poniósł. Sąd natomiast nie wziął pod uwagę zarzutu strony pozwanej, iż z ruchomości wymienionych w protokole przejęcia należy wyłączyć maszyny i urządzenia warsztatowe o których mowa w § 2 aktu notarialnego z 1976 roku albowiem z zapisu w umowie nie wynika by były to maszyny i urządzenia ujęte w protokole zdawczo – odbiorczym z 1955 roku, a pozwany nie przedstawił dowodów uzasadniających wyłączenie ruchomości wymienionych przez stronę pozwaną w piśmie z dnia 5 grudnia 20102 roku. (pismo k. 503 akt sprawy)

Ustalając aktualną wartość składników majątku Sąd uznał, że uzasadnione jest ich żądanie łącznie na kwotę 565.265 zł zgodnie z wyceną biegłego E.N. i M. B., na co składa się kwota 183.800 złotych to jest wartość nieruchomości z zabudowaniami oraz kwota 381.465 złotych to jest wartość maszyn i urządzeń, narzędzi i wyposażenie biura oraz pasów transmisyjnych wymienionych w protokole zdawczo – odbiorczym z 1955 roku. W pozostałym zakresie sąd powództwo oddalił.

Powódka wносиła o zasądzenie odszkodowania powiększając go o podatek od towarów i usług, albowiem twierdziła, iż nie jest podatnikiem VAT i nie jest w stanie go odliczyć, przytaczając orzecznictwo i stanowisko doktryny w tym zakresie. Zdaniem sądu cenotwórczy podatek VAT uwzględnia się przy ustalaniu wysokości odszkodowania tylko wówczas, gdy poszkodowany rzeczywiście go poniesie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 16 października 1998 r., III CZP 42/98, OSNC 1999/4/69, uchwałę z 22 kwietnia 1997 r., III CZP 14/97, OSNC 1997/8/103 oraz wyrok z 18 stycznia 2001 r., V CKN 193/00, Lex nr 53113), a brak jest podstaw do przyjęcia, iż powódka będzie zobowiązana do poniesienia tego podatku okoliczności takiej bowiem nie wykazała, tym samym sąd oddalił powództwo w zakresie żądania zasądzenia odszkodowania wraz z podatkiem VAT.

Sąd oddalił również powództwo w zakresie żądania zapłaty utraconych korzyści jakie powódka mogłaby osiągnąć gdyby miała możliwość korzystania z przedmiotowego przedsiębiorstwa w okresie wskazanym w pozwie. Kwestia ta bowiem została przesądzona w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 roku sygn. akt II CZP 112/10, w której sąd ten wyeliminował wszelkie wątpliwości w zakresie zasadności tego rodzaju żądań.

Odnosząc się do zarzutu przedawnienia roszczeń powódki stwierdzić należy, że nie zasługuje on na uwzględnienie. Stosownie bowiem do § 3 art. 160 k.p.a. roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem lat trzech od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem art. 156 k.p.a. albo decyzja, w której organ stwierdził w myśl art. 158 k.p.a., że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 k.p.a. Powódka legitymuje się ostatecznymi decyzjami nadzorczymi z 2005 i 2007 roku, a zatem wniesienie powództwa w 2008 roku nastąpiło z zachowaniem terminu ustawowego. Roszczenia ich nie uległy przedawnieniu. Przepis art. 442¹ § 1 k.c. nie ma w sprawie zastosowania, co ostatecznie przesądził Sąd Najwyższy w powołanej uchwale z 31 marca 2011 roku.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w pkt I i II wyroku.

Odsetki ustawowe z uwagi na odszkodowawczy charakter roszczenia i ustalenie odszkodowania według cen aktualnych na datę zamknięcia rozprawy (art. 363 § 2 k.c.) zostały zasądzone od daty wydania wyroku, stąd dalej idące powództwo podlegało oddaleniu (pkt II wyroku). W przypadku, gdyby opinia biegłego ustalałaby wartość przedsiębiorstwa według cen z 2008 roku, od kiedy powódka domaga się odsetek ustawowych – wówczas ich żądanie uboczne podlegałoby uwzględnieniu. W sytuacji, gdy biegły dokonał wyceny wartości przedsiębiorstwa według cen aktualnych, to żądanie odsetek prowadziłoby do jej wzbogacenia kosztem pozwanego, ponieważ inne były ceny w 2008 roku, a inne są obecnie (wyższe), co zostało już uwzględnione w opinii przez biegłego.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł na treści art. 100 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i w zw. z § 6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1348 ze zm.). Powódka w pozwie wносиła o zasądzenie kwoty 1.278.000 złotych, przy czym modyfikując żądanie pozwu w

toku postępowania nie złożyła oświadczenia o cofnięciu pozwu i przy przyjęciu wysokości żądania pozwu w tej kwocie oraz wysokości uwzględnionego powództwa, powódka wygrała proces w 44%, a pozwany w 56%. Na koszty procesu składały się: opłata sądowa w wysokości 5.000 złotych, koszty wynagrodzenia biegłych, które powódka poniosła w łącznej kwocie 6.385, 63 złotych, a pozwany w kwocie 6.520,32 złotych oraz wynagrodzenie fachowego pełnomocnika i koszty zastępstwa wyznaczonego pełnomocnika Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa oraz opłata od zażalenia. (pkt III i IV wyroku) Natomiast na podstawie art. 113 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych, sąd orzekł jak w pkt V wyroku, obciążając powódkę opłata od pozwu w zakresie w jakim opłaty tej nie poniosła.

SSR (del.) Ewa Ligoń – Krawczyk